

Tłumaczenie antroponimów sztucznych na przykładzie francuskiego i angielskiego przekładu powieści „Pod Mocnym Aniołem” Jerzego Pilcha

Kinga Strzelecka-Pilch

Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

kingastrzelecka@wp.pl

Streszczenie

Artykuł porusza problem tłumaczenia antroponimów sztucznych na przykładzie francuskiego i angielskiego przekładu powieści „Pod Mocnym Aniołem” Jerzego Pilcha. Celem pracy jest odpowiedź na pytanie w jaki sposób tłumaczone są nazwy własne osobowe, które z natury rzeczy nie posiadają swoich ekwiwalentów uznanych w językach docelowych oraz jakie techniki tłumaczenia przeważają w ich przekładzie. W tym celu autorka przeanalizowała techniki tłumaczenia zastosowane wobec antroponimów sztucznych w dwóch przekładach powieści i zbadała związek pomiędzy formą nazwy osobowej a wyborem tłumacza. W przekładzie tej kategorii nazw dominującą techniką okazało się być tłumaczenie syntagmatyczne; na 30 nazw własnych z tekstu oryginalnego przetłumaczonych w ten sposób zostało 18 antroponimów w języku francuskim i 19 w języku angielskim. Pozostałe zidentyfikowane techniki to kolejno: tłumaczenie syntagmatyczne z reprodukcją, reprodukcja, ekwiwalent funkcjonalny, pominięcie i dodanie. Nazwy bohaterów wykreowane przez pisarza są wymagające w tłumaczeniu, ponieważ tłumacz nie może oprzeć się na żadnym użytym wcześniej sposobie ich tłumaczenia i stanowią wyzwanie, zwłaszcza kiedy są silnie związane z kulturą języka docelowego.

Słowa kluczowe: tłumaczenie, przekład literacki, nazwa własna, antroponim, Jerzy Pilch

Abstract

Translation of Fictive Anthroponyms From Polish into French and English on the Example of „Pod Mocnym Aniołem” by Jerzy Pilch

The aim of this work is to present the problem of translation of fictive anthroponyms on the example of French and English version of „Pod Mocnym Aniołem” by Jerzy Pilch by answering the questions: how those fictive anthroponyms are translated and which techniques are used the most often. For this purpose, we analyze translation techniques of anthroponyms in French and English and the connection between the form of an anthroponym and the translator’s choice. In this category, literal translation has the highest frequency (18 French and 19 English names of the total 30), the other techniques are literal translation with

borrowing, borrowing, functional equivalent, reduction, and addition. The names of all characters created by the writer are difficult to translate because those elements do not have any equivalents known by the culture of the target language.

Keywords: translation, literary translation, proper name, anthroponym, Jerzy Pilch

1. Wstęp

Antroponim (z greckiego *anthropos* – człowiek, *onoma* – nazwa) to nazwa własna, która służy do opisu jednostkowej osoby, w związku z tym posiada jeden desygnat (Kosyl 1993: 423). Sarah Leroy (2004: 33) określa antroponimy jako najbardziej typowy rodzaj nazwy własnej. Nazwy własne charakteryzują się tym, że z reguły pisane są wielką literą. Kryterium wielkiej litery służy do rozróżnienia nazw własnych od nazw pospolitych jedynie w języku pisanym (Leroy 2004: 8–10). Nazwy pospolite, które tworzą antroponimy są pisane małą literą, ponieważ nazwa oznaczająca osobę może być zbudowana z samej nazwy własnej, jak na przykład imię *Asia* lub też z połączenia nazwy pospolitej i nazwy własnej. W przypadku antroponimów nazwa pospolita – *appellativum* może mieć postać apelatywu *pan/pani*; nazwy określającej funkcję lub urząd konkretnej osoby – *doktor, terapeuta*.

Jak każda nazwa własna, nazwy osób i miejsc nie posiadają słownikowego znaczenia. Jeśli konkretna nazwa własna pojawia się w słowniku, występuje tam jako przykład ilustrujący daną kategorię, lub w przypadku derywatu słowo, od którego pochodzi (Leroy 2004: 11–13). Kolejną cechą, która różni nazwy własne od nazw pospolitych jest to, że te pierwsze nie posiadają liczby mnogiej. Dodatkowo sposób w jaki denotują różni się od nazw pospolitych. Kleiber w artykule *Sur le rôle cognitif des noms propres* (2007: 153–167) zaznacza, że nazwa własna w przeciwieństwie do nazwy pospolitej jednocześnie służy do określenia konkretnego desygnatu, jak i nosi jego imię, podczas gdy nazwa pospolita służy do określenia różnych desygnatów, ale nie nosi jednostkowego imienia żadnego z nich.

Czesław Kosyl w artykule *Główne nurty nazewnictwa literackiego* (1993: 67–100) dokonał podziału nazw własnych występujących w dziełach literackich ze względu na ich genezę. Wyróżnił nazwy realistyczne stworzone przez autora w zgodzie z zasadami danego języka, nazwy konwencjonalne zaczerpnięte z innych utworów literackich; nazwy autentyczne, czyli nazwy postaci historycznych i miejsc rzeczywistych oraz nazwy sztuczne, które są wytworami autora i nie należą do zbioru nazw danego języka. I właśnie ta ostatnia kategoria nazw i jej przekład jest tematem niniejszego artykułu.

Antroponimy w tekście literackim funkcjonują inaczej niż w rzeczywistości pozatekstowej. Kosyl (1992: 50) wyszczególnił ich następujące funkcje:

- 1) Funkcja identyfikacyjno-dyferencyjna. Identyfikacja to podstawowa funkcja nazw osobowych w tekstach literackich i w rzeczywistości. Pozwala na wyodrębnienie konkretnej jednostki spośród innych. Dyferencjacja natomiast umożliwia odróżnienie bohaterów w określonym dziele literackim.
- 2) Funkcja lokalizacji w czasie. Antroponimy autentyczne bohaterów działających użyte w powieści pozwalają czytelnikowi na zidentyfikowanie czasu akcji bez bezpośredniego wymieniania dat, na przykład nazwisko Stalin przenosi czytelnika w określony czas i przestrzeń. Ten zabieg jest możliwy wtedy, kiedy autor i czytelnik dzielą tę samą wiedzę historyczną.
- 3) Funkcja socjologiczna. Nazwa własna może wskazywać na obce pochodzenie narodowe bohatera. Ta sama funkcja może wskazywać na pochodzenie społeczne bohaterów.
- 4) Funkcja aluzyjna. Wyodrębnione zostały trzy typy aluzji: treściowa, onomazjologiczna oraz onomastyczna. Należy podkreślić, że jedna nazwa może pełnić w tekście kilka różnych funkcji.

Powieść „Pod Mocnym Aniołem”, wydana w 2000 roku, obfituje w nazwy osobowe, choć sama powieść liczy 200 stron autor wprowadza wielu bohaterów lub odwołuje się do nich. Nazwy sztuczne stanowią najmniej liczną kategorię nazw (30 spośród 126 wszystkich antroponimów), jednak są szczególnie interesujące, ponieważ wiele z nich zawiera informacje o postaciach, które je noszą, np. *Przewodnik Pracy Socjalistycznej*, *terapeuta Mojżesz alias Ja Alkohol*, *Asia Katastrofa*, *Alberta Lulaj*. Są również dowodem innowacyjności językowej pisarza, a co za tym idzie stanowią wyzwanie dla tłumacza. Autorką francuskiego przekładu „Sous l’aile d’un ange” wydanego w 2003 roku jest Laurence Dyèvre, autorem amerykańskiej wersji powieści „The Mighty Angel” z 2009 roku jest Bill Johnston. W pracy porównano techniki tłumaczenia użyte w obu wyżej wymienionych przekładach, dokładny spis prezentuje tabela w aneksie.

2. Techniki tłumaczenia antroponimów sztucznych z powieści „Pod Mocnym Aniołem”

Technika tłumaczenia według Hejwowskiego (2004: 92) to rodzaj postępowania, jaki wybiera tłumacz wobec konkretnej nazwy własnej. Małgorzata Łukasiewicz podkreśla, że nazwy własne w przekładzie literackim są bardzo charakterystycznym nośnikiem obcości (2017: 96),

zarówno Łukasiewicz (2017: 97), jak i Urszula Dąmbska-Prokop (2010: 270–271) podkreślają, że nazwy własne, w tym antroponimy pozostają na ogół w formie tekstu wyjściowego, czyli w swojej oryginalnej formie i niejako nie podlegają tłumaczeniu, jednak istnieją wyjątki. Przekładane są nazwy znane kulturze języka docelowego. Wynika stąd, że wybór techniki tłumaczenia może być ograniczony kulturowo. We współczesnym przekładoznawstwie istnieje hipoteza, że w przekładzie nazw własnych coraz mocniej dominuje tendencja używania technik egzotyzujących i z czasem odchodzi się od technik udomawiających. Jerzy Święż w artykule *Przekład na warsztacie badacza literatury* zauważa, że „opozycja swojskości i obcości stanowi jeden z konstytutywnych elementów praktyki i teorii przekładowej”. Zaznacza również, że przewaga jednej z tendencji nie jest stała i zmienia się w czasie (1997: 56). Michał Kłobukowski w rozmowie z Zofią Zaleską (2015: 80–81) stwierdza zaś, że przekład nazw własnych z czasem staje się coraz mniej popularny i może to doprowadzić do zaniechania ich tłumaczenia w ogóle. Przypomnijmy, że antroponimy sztuczne to nazwy, które poza danym tekstem literackim nie posiadają desygnatów. Według Hanny Salich (2012: 49) nazwy, które są niejako neologizmami autorskimi są najbardziej wymagające dla czytelników i dla tłumaczy, ponieważ nie posiadają ekwiwalentów uznanych, czyli takich odpowiedników nazw języka źródłowego, które są stosowane jako ekwiwalent w języku docelowym (Hejwowski 2004: 79–81). Po przeprowadzonej analizie zidentyfikowane zostało jak już wcześniej wspomniano 30 antroponimów sztucznych. Wobec tych form tłumacze zastosowali najczęściej tłumaczenie syntagmatyczne – 18 przypadków w j. francuskim i 19 w angielskim, tłumaczenie dosłowne z reprodukcją – 7 w j. francuskim, 6 w angielskim, reprodukcję – po 3 w obu tłumaczeniach, po 1 formie ekwiwalentu funkcjonalnego oraz jedno pominięcie w tekście francuskim oraz jedno dodanie w tekście angielskim.

2.1. Tłumaczenie syntagmatyczne

Jak już wspomniano, większość antroponimów sztucznych została przetłumaczona syntagmatycznie, w sposób dosłowny, ponieważ są to formy znaczące. Technika „tłumaczenie syntagmatyczne” jest to zastąpienie nazwy własnej języka wyjściowego przez nazwę własną języka docelowego, która jest ekwiwalentem, jednak w przeciwieństwie do ekwiwalentu uznanego nie była stosowana wcześniej do oznaczenia konkretnej postaci (Hejwowski 2004: 78). Ballard (2001: 31–35) nazywa tę technikę „traduction plus ou moins littérale”, czyli tłumaczenie bardziej lub mniej dosłowne. Wskazuje jednocześnie, że tłumacz odtwarza w tym przypadku nie tylko zawartość semantyczną nazwy, ale zachowuje również jej strukturę. Jerzy

Pilch w swojej powieści używa nazw pospolitych lub przymiotników jako nazw własnych, zapisuje je wielką literą. Te formy są przetłumaczone za pomocą ekwiwalentu słownikowego, np. imiona noszone przez przyjaciół głównego bohatera – Jurusia, członków odwyku zostały przetłumaczone dosłownie i zapisane wielką literą, np. *Król Cukru* – sprzedawał nielegalnie i z wielkim zyskiem cukier w czasach PRL-u, *Przodownik Pracy Socjalistycznej* pracował w hucie, *Najbardziej Poszukiwany Terrorysta Świata* miał wygląd recydywisty. Nazwa *Przodownik Pracy Socjalistycznej* stanowi przykład pełnienia funkcji lokalizacji w czasie, ponieważ odwołuje się do konkretnego epizodu z historii Polski.

(1) Nikt z was nie wyzdrowieje, nikt z was nie przestanie pić (...) ani **Król Cukru**, ani **Przodownik Pracy Socjalistycznej**, którego żywy trup nie dalej jak wczoraj znów zawitał w nasze progi, ani **Najbardziej Poszukiwany Terrorysta Świata** (...) (23)

(1' fr) Pas un d'entre vous ne guérira, pas un n'arrêtera de boire (...) ni **le Roi du Sucre**, ni **le Héros du Travail Socialiste**, dont le cadavre ambulante est revenu nous voir pas plus tard qu'hier. Ni **le Terroriste le plus Recherché de la Planète** (...) (19)

(1'' ang) None of you will recover, none of you will stop drinking. (...) nor **the Sugar King**, nor **the Hero of Socialist Labor**, whose living corpse returned to our establishment as recently as yesterday, nor **the Most Wanted Terrorist in the World** (...) (12)

Rodzajniki określone *le* i *the* są obligatoryjne, odpowiednio w języku francuskim i angielskim, w konstrukcjach *rodzajnik określony-przymiotnik-nazwa własna*, służą one do wyrażenia unikalnego charakteru konkretnego desygnatu (Leroy 2004: 84).

W tekście angielskim dwie nazwy zostały przetłumaczone w sposób mniej neutralny, jak *Urugwajka Futbolistka*, jedna z kobiet głównego bohatera:

(2) **Urugwajka-Futbolistka** zawsze miała naszykowany dla mnie elegancki oddział reanimacyjny (...) (117)

(2' fr) **L'Uruguayenne Footballeuse** avait toujours un élégant service de réanimation à ma disposition (...) (87)

(2'' ang) **the Uruguayan Center Forward** always had a fancy convalescent home for my exclusive use (...) (66)

Jak pokazuje fragment, w tekście angielskim użyto hiponimu – napastnik (*center forward*), który może wyrażać drapieżność kobiety i jest znacznie mniej neutralny od rzeczownika

futbolistka. Podobnie w tłumaczeniu nazwy *doktor Gorzałka*, którą nosi miejscowy alkoholik – lekarz:

(3) (...) brał ampułki, siadał na pobliskiej ławce w samym środku rynku, otwierał torbę, wyjmował strzykawkę, igłą przekłuwał spodnie na wysokości uda i dokonywał przez nogawkę subtelnej i wprawnej iniekcji domięśniowej. Wielki doktor Swobodziczka – **doktor Morfina, doktor Kodeina, doktor Gorzałka, doktor Nikt.** (162)

(3' fr) Il (...) prenait les ampoules, s'asseyait sur le banc le plus proche, en plein milieu de la grand-place, sortait sa seringue de sa trousse et effectuait une délicate et habile injection intramusculaire en plantant l'aiguille dans sa cuisse, à travers son pantalon. Ce n'était plus le grand docteur Swobodziczka, c'était le **docteur Morphine, le docteur Codéine, le docteur Vodka, le docteur Personne.** (122)

(3'' ang) Took the ampoules, sat on a nearby bench in the middle of the town square, opened his bag, took out a needle, stuck in through his trouser leg at the level of his thigh and through his pants administered a dexterous and discreet injection into the muscle. The great Dr. Swobodziczka – **Dr. Morphine, Dr. Codeine, Dr. Moonshine, Dr. Nobody.** (93)

W tekście francuskim zastosowano neutralną nazwę *Vodka*, w tekście angielskim *Moonshine*, czyli księżycówka, czyli alkohol pędzony nielegalnie, nocą. Pozostałe pseudonimy doktora (*Morfina, Kodeina, Nikt*) są przetłumaczone syntagmatycznie po francusku (*Morphine, Codéine, Personne*) i po angielsku (*Morphine, Codeine, Nobody*). Nie wszystkie jednak nazwy znaczące zbudowane z nazwy popularnej zostały przetłumaczone dosłownie.

2.2. Tłumaczenie syntagmatyczne z reprodukcją

Technika „tłumaczenie syntagmatyczne z reprodukcją” występuje w przypadku, kiedy nazwa popularna i nazwa własna tworzą całość. Nazwa popularna, która towarzyszy nazwie własnej zostaje przetłumaczona, natomiast nazwa własna pozostaje w swojej oryginalnej formie, ponieważ nie posiada ekwiwalentu i jest egzotyczna dla odbiorców tekstu docelowego:

(4) Posiwały wilczur **doktora Swobodziczki** chłepcze swój deputat z blaszanego garnka – doktor od roku nie żyje, ale pies, wierny nawykowi, codziennie zachodzi do gospody, ci, co jeszcze żyją, napełniają jego garnek beczkowym Żywcem sprawiedliwie odlewany z kufli. (9)

(4' fr) Le chien-loup au poil blanchi **du docteur Swobodziczka** lape son salaire en nature dans sa gamelle en fer-blanc ; le docteur est mort depuis un an, mais son chien, fidèle à son habitude, vient tous les jours faire un tour à l'auberge; les clients survivants versent équitablement dans sa gamelle quelques centilitres de leur Żywiec pression. (8)

(4'' ang) **Doctor Swobodziczka's** graying Alsatian laps up its allotted portion from a tin cup; the doctor died a year ago, but the dog, faithful to its addition, comes to the pub every day, and those who are still alive fill its cup with draft Żywiec poured equitably from a mug. (4)

Swobodziczka to nazwisko stworzone przez pisarza na podstawie gwarowej pieśni *Hej swoboda, swobodziczka* (z notatek z rozmowy z Jerzym Pilchem, 17.11.2017). Jest to nazwa, która odnosi się bezpośrednio do cech bohatera. Powieściowy doktor jest uzależnionym od alkoholu i lekarstw liberynym. Jednak tłumacze nie zdecydowali się na przetłumaczenie tej nazwy, która wprowadza do tekstu element komizmu oraz spełnia funkcję lokalizacji w przestrzeni – odwołuje się do kultury Śląska Cieszyńskiego i rodzinnych stron autora. Jednak inne nazwisko znaczące – *Katastrofa*, które nosi kobieta głównego bohatera, zostało przetłumaczone w sposób bezpośredni, potraktowane jak nazwa pospolita i zapisane wielką literą. Ta postać nie potrafi utrzymać porządku i jej cechą charakterystyczną jest robienie bałaganu:

(5) Gdyby **Asia Katastrofa** kładła klucze na swoim miejscu, kochałbym ją, byłaby miłością mego życia (...) (43)

(5' fr) Si **Asia la Catastrophe** avait toujours mis les clés à leur place, je l'aurais aimée, elle aurait été l'amour de ma vie (...) (34)

(5'' ang) If **Joanna Catastrophe** had kept her keys where they were supposed to be, I would have loved her, she would have been the love of my life (...) (24)

2.2.1. Reprodukacja

Nazwa własna pozostaje w swojej oryginalnej formie, zostaje przeniesiona z tekstu źródłowego do tekstu docelowego bez zmian. Jest to główna technika egzotyzująca, która wprowadza element obcości, jednak w dzisiejszym zglobalizowanym świecie pewna grupa nazw własnych staje się wspólna dla wielu, odmiennych często kultur. Obcości w przekładzie jest z czasem coraz mniej, co dotyczy głównie nazw własnych, takich jak antroponimy, toponimy autentyczne. Jednak w przypadku antroponimów stworzonych przez autora, czyli nazw

nieposiadających desygnatów poza światem przedstawionym, reprodukcji ulegają antroponimy nieposiadające relacji znaczeniowej ze swoim desygnatem. Poniższe nazwy zostały stworzone z powodu swojej dźwięczności i nie odnoszą się do cech postaci (z notatek z rozmowy z Jerzym Pilchem, 17.11.2017), a ich desygnatami są bohaterowie epizodyczni.

(6) – A jednak opisywanie stanu duszy po oddaniu stolca wydaje mi się niestosowne – przerwała mu bez przekonania **Fanny Kapelmeister**, w cywilu nauczycielka historii. (192)

(6' fr) – Il me paraît tout de même indécent de décrire ses états d'âme après être allé à la selle, le coupa mollement **Fanny Kapelmeister**, dans le civil, professeur d'histoire. (144)

(6'' ang) „But describing the state of your soul after passing a stool seems to me inappropriate,” **Fanny Kapelmeister**, in civilian life a history teacher, interrupted him without conviction. (111)

Podobnie potraktowany został antroponim sztuczny *Oyermah*, który jest zniekształconym nazwiskiem rzeczywistym *Ogerman*:

(7) Tak jest: za czasów doktora Swobodziczki wiślańscy samobójcy nie mieli łatwego życia. Straszliwe przekleństwa sypały się na ich uduszone głowy, doktor przeprowadzał brutalną autopsję, obrzucał stygnące zwłoki obelgami, sunął palcem wzdłuż senej pręgi na szyi młodego **Oyermaha** i mówił:

– Masz, chłopie, szczęście, masz, chłopie, szczęście, że nie żyjesz, bo chyba bym ciebie zabił. (158)

(7' fr) Aussi les suicidés de Wisła n'avaient-ils pas la vie facile du temps du docteur Swobodziczka. D'horribles jurons se répandaient sur leurs têtes étranglées, le docteur menait une autopsie brutale, agonissait d'insultes leurs corps encore tièdes, passait un doigt sur la balafre bleue marquant le cou du jeune **Oyermah** en disant: – Tu as de la chance, mon gars. Tu as de la chance d'être mort, sinon je crois bien que je t'aurais tué. (119)

(7'' ang) It was true: in Dr. Swobodziczka's times the suicides of Wisła did not have an easy life. Horrendous curses were heaped upon their asphyxiated heads. The doctor conducted brutal autopsies, pouring insults on their bodies as they grew cold; he passed his finger along the blue mark on young **Oyermah's** neck and said: „You're lucky, you're lucky you're not alive, boy, because if you were, I'd kill you”. (91)

Powyzsza nazwa pełni w tekście funkcję aluzyjną. Pisarz zmodyfikował antroponim autentyczny, w ten sposób, że nazwa docelowa nadal przypomina nazwę wyjściową. Odwołuje się w ten sposób do samobójstwa jednego z mieszkańców Wisły – Ogermana (z notatek z rozmowy z Jerzym Pilchem, 17.11.2017). Aluzja jest czytelna jedynie dla wąskiej grupy odbiorców, nawet w tekście oryginalnym.

2.2.2. Ekwiwalent funkcjonalny

Technika tłumaczenia jaką jest „ekwiwalent funkcjonalny” polega na przeniesieniu nazwy za pomocą innowacji tłumacza, nie ekwiwalentu uznanego, czy słownikowego. Zadaniem tej innowacji jest przeniesienie sensu danej nazwy, bez dbania o przystającą formę (Hejwowski 2004: 81–82). Pojawia się w analizowanych przekładach zaledwie raz wobec sztucznego antroponimu *Siępiło*, co ciekawe nie odnosi się on bezpośrednio do żadnej postaci, a jest zastosowany jako figura retoryczna:

(8) – Picie się zaczęło, zaczęło się pić – mówi Janek, a one wybuchają okropnymi śmiechami i wykrzykują:

– Się piło! Się piło! Się piło! Ale kto pił? **Siępiło** pił? (147)

(8' fr) – La boisson, dit Janek. La bouteille. Elles éclatent alors d'un rire terrible et poussent des clameurs :

– La boisson! La bouteille! Qui est-ce qui buvait ? C'est **la bouteille** qui buvait? (111)

(8'' ang) „The drinking started, the drinking began,” says Janek, and they laugh their awful laughs and exclaim:

„The drinking began! The drinking started! But who was doing the drinking? Was **thedrinkingstarted** drinking?” (84)

Pielęgniarki obsługujące pacjentów na odwyku żartują sobie z jednego z nich. *Siępiło* znaczy tyle co ktoś, nie ja. W przekładzie francuskim użyto nazwy pospolitej – *butelka*, a w języku angielskim neologizmu w formie nazwy pospolitej, złożonego z rodzajnika określonego – *the*, rzeczownika – *drinking* (picie) oraz czasownika – *started* (rozpoczęło się). Przykład ten pokazuje, że sens został zachowany przy użyciu dwóch różnych ekwiwalentów funkcjonalnych.

2.2.3. Pominięcie

Technika jaką jest „pominięcie” pojawia się tylko raz w przekładzie francuskim i dotyczy jedynie części nazwy:

(9) **Don Juan Ziobro** – fryzjer, a w dodatku muzyk – jak zwykł się przedstawiać, pochodził z nadzwyczaj muzykalnej rodziny. (181)

(9' fr) **Don Juan**, coiffeur et aussi musicien, comme il avait coutume de se présenter, était d'une famille très musicienne. (136)

(9'' ang) **Don Juan the Rib** – hairdresser and additionally musician, as he was wont to introduce himself – came from a most musical family. (104)

Don Juan Ziobro to jeden z pacjentów szpitala w Tworkach, uczestniczy w odwyku i posiada wszystkie cechy literackiego Don Juana, jest kochliwy, ma słabość do wszystkich kobiet, nazwa spełnia więc funkcję aluzyjną. Jednak *Ziobro* według zamysłu pisarza nie jest nazwą znaczącą a jedynie dźwięcznym uzupełnieniem nazwy na wzór filmowego Don Juana de Marco (z notatek z rozmowy z Jerzym Pilchem, 17.11.2017). Stąd przypuszczać można, że ten obcy element w przekładzie francuskim wydał się zbędny. Z kolei w przekładzie angielskim nazwa pojawia się w całości. Rzeczownik *ziobro* odwołuje się do gwary Śląska Cieszyńskiego i znaczy *żebro* (Wronicz 2010: 382), stąd wynika, że nazwa może pełnić nie tylko funkcję aluzyjną, ale również lokalizacyjną i odwoływać się do konkretnego regionu Polski.

2.2.4. Dodanie

Tylko raz w angielskim przekładzie zastosowane zostało „dodanie”:

(10) **Kolumb Odkrywca** co najmniej od dwudziestu lat płynął wpływ przez morze ciemności, zachłyszawszy się nawet pięćdziesiątką bezkresnego przestworu wód oceanicznych, niezmiennie popadał w mordercze, nie kończące się ochłaje. (60)

(10' fr) Il y avait au moins vingt ans que **Colomb le Découvreur** traversait une mer de ténèbres à la nage ; après avoir englouti ne fût-ce qu'une petite vodka à l'étendue infinie des eaux océaniques, il semblait invariablement dans une cuite ininterrompue, à en crever. (47)

(10'' ang) **Christopher Columbus the Explorer** had been sailing across the sea of darkness for at least twenty years; when he accidentally swallowed even a single shot of the boundless expanse of oceanic waters, he invariably descended into a murderous unending jag. (34)

Dodanie polega w tym przypadku na dopisaniu imienia *Christopher* do całej nazwy. *Kolumb Odkrywca* został sklasyfikowany jako nazwa sztuczna, ponieważ nosi ją bohater powieści,

jeden z pacjentów szpitala, desygnat nazwy należy do świata przedstawionego i w sposób ironiczny przywołuje postać historyczną, jaką jest Krzysztof Kolumb.

3. Wnioski

W przekładzie antropimów sztucznych z powieści „Pod Mocnym Aniołem” Jerzego Pilcha dominującą techniką okazało się być tłumaczenie syntagmatyczne; na 30 nazw własnych z tekstu oryginalnego za pomocą tej techniki przetłumaczonych zostało 18 antropimów na język francuski i 19 na język angielski. Pozostałe zidentyfikowane techniki to kolejno: tłumaczenie z reprodukcją, reprodukcja, ekwiwalent funkcjonalny, pominięcie i dodanie. Można stwierdzić, że większość kategorii nazw własnych determinuje wybór konkretnej techniki przekładu. Jeśli nazwa jest znacząca zostaje przetłumaczona. To, czy nazwa zbudowana jest z samej nazwy własnej, czy towarzyszy jej nazwa pospolita wpływa na wybór techniki. Nazwa pospolita i nazwa własna są najczęściej przełożone za pomocą reprodukcji z tłumaczeniem. Z kolei reprodukcja pojawia się wtedy, kiedy nazwa jest wspólna dla kultury polskiej, francuskiej i angielskiej jak *Don Juan*, lub wręcz przeciwnie, jeśli jest nieznaną i obcą jak *Oyermah*. Ekwiwalent funkcjonalny użyty został jedynie raz, co może świadczyć o tym, że nazwy nie są jednak tak egzotyczne i nie stanowią bariery dla zastosowania innych technik. Wobec jednej nazwy własnej złożonej można zastosować więcej niż jedną technikę przekładu. Mimo, że zbadano dwa przekłady na języki należące do dwóch różnych grup językowych, to użyte techniki tłumaczenia na język francuski i język angielski są niemal identyczne. Świadczy to o tym, że normy językowe są takie same i słabsze od nazwy własnej języka wyjściowego, ponieważ to ona sama, jej budowa i rodzaj dyktują niejako określone jej traktowanie.

Aneks

Pl	Fr	technika	Ang	technika
doktor Swobodziczka str. 9	le docteur Swobodziczka str. 8	tłumaczenie syntagmatyczne + reprodukcja	Doctor Swobodziczka str. 4	tłumaczenie syntagmatyczne + reprodukcja
Kolumb Odkrywca 23	Colomb le Découvreur 19	tłumaczenie syntagmatyczne	Christopher Columbus the Explorer 12	dodanie + tłumaczenie syntagmatyczne
Krzysztof Kolumb Odkrywca 59	Christophe Colomb le Découvreur 46	tłumaczenie syntagmatyczne	Christopher Columbus the Explorer 33	tłumaczenie syntagmatyczne

Szymon Sama Dobroć 23	Szymon la Bonté Même 19	reprodukcja + tłumaczenie syntagmatyczne	Simon Pure Godness 112	tłumaczenie syntagmatyczne
Don Juan Ziobro 23	Don Juan 19	pominięcie + reprodukcja	Don Juan the Rib 12	reprodukcja + tłumaczenie syntagmatyczne
Don Juan 144	Don Juan 107	reprodukcja	Don Juan 82	reprodukcja
Król Cukru 23	le Roi du Sucre 19	tłumaczenie syntagmatyczne	the Sugar King 12	tłumaczenie syntagmatyczne
Przodownik Pracy Socjalistycznej 23	le Héros du Travail Socialiste 19	tłumaczenie syntagmatyczne	the Hero of Socialist Labor 12	tłumaczenie syntagmatyczne
panie Przodownika 68	monsieur le Héros 53	tłumaczenie syntagmatyczne	Mr. Hero 39	tłumaczenie syntagmatyczne
Najbardziej Poszukiwany Terrorysta Świata 23	le Terroriste le plus Recherché de la Planète 19	tłumaczenie syntagmatyczne	the Most Wanted Terrorist in the World 12	tłumaczenie syntagmatyczne
Królowa Kentu 23	la Reine du Kent 19	tłumaczenie syntagmatyczne + reprodukcja	the Queen of Kent 12	tłumaczenie syntagmatyczne + reprodukcja
Fanny Kapelmeister 23	Fanny Kapelmeister 19	reprodukcja	Fanny Kapelmeister 12	reprodukcja
terapeuta Mojżesz alias Ja Alkohol 30	le psy Moïse, alias Moi, l'Alcool... 23	tłumaczenie syntagmatyczne	the male therapist Moses Alias I Alcohol 16	tłumaczenie syntagmatyczne
Asia Katastrofa 43	Asia la Catastrophe 34	reprodukcja + tłumaczenie syntagmatyczne	Joanna Catastrophe 24	reprodukcja + tłumaczenie syntagmatyczne
państwo Katastrofowie 47	M. et Mme Catastrophe 37	tłumaczenie syntagmatyczne	the Catastrophe family 26	tłumaczenie syntagmatyczne
pan Katastrofa 48	M. Catastrophe 38	tłumaczenie syntagmatyczne	Mr. Catastrophe 27	tłumaczenie syntagmatyczne
pani Katastrofowa 48	Mme Catastrophe 38	tłumaczenie syntagmatyczne	Mrs. Catastrophe 27	tłumaczenie syntagmatyczne
Zwodnicza Gwiazda Filmowa 117	la Vedette de Cinéma Décevante 86	tłumaczenie syntagmatyczne	the Seductive Movie Star 66	tłumaczenie syntagmatyczne
Urugwajka- Futbolistka 117	l'Uruguayenne Footballeuse 86	tłumaczenie syntagmatyczne	the Uruguayan Center Forward 66	tłumaczenie syntagmatyczne
Joacha Postrach Tworek 117	Joanna la Terreur de Tworki 86	tłumaczenie syntagmatyczne + reprodukcja	Joanna Scourge of the Asylum 66	reprodukcja+ tłumaczenie syntagmatyczne

Bacha Maklerka 117	Barbara la Grosse Courtière 87	reprodukcja + tłumaczenie syntagmatyczne	Barb the Broker 66	tłumaczenie syntagmatyczne
Zupełnie Nieodpowiedział na Smarkuła 117	la Gamine Totalement Irresponsable 87	tłumaczenie syntagmatyczne	the Utterly Irresponsable Minx 66	tłumaczenie syntagmatyczne
Siępiło pił? 147	c'est la bouteille qui buvait? 111	ekwiwalent funkcjonalny	was the drinking started drinking? 84	ekwiwalent funkcjonalny
Konsul 158	le Consul 118	tłumaczenie syntagmatyczne	Consul 90	tłumaczenie syntagmatyczne
Oyermah 158	Oyermah 119	reprodukcja	Oyermah 91	reprodukcja
doktor Morfina 162	le docteur Morphine 122	tłumaczenie syntagmatyczne	Dr. Morphine 93	tłumaczenie syntagmatyczne
doktor Kodeina 162	le docteur Codéine 122	tłumaczenie syntagmatyczne	Dr. Codeine 93	tłumaczenie syntagmatyczne
doktor Gorzałka 162	le docteur Vodka 122	tłumaczenie syntagmatyczne	Dr. Moonshine 93	tłumaczenie syntagmatyczne
doktor Nikt 162	le docteur Personne 122	tłumaczenie syntagmatyczne	Dr. Nobody 93	tłumaczenie syntagmatyczne
Stary Król Kentu 178	le Vieux Roi du Kent 133	tłumaczenie syntagmatyczne + reprodukcja	the Old King of Kent 102	tłumaczenie syntagmatyczne + reprodukcja

Bibliografia

- Ballard, Michael (2001) *Le nom propre en traduction*. Paris: Ophrys.
- Dąbmska-Prokop, Urszula (2010) *Nowa encyklopedia przekładoznawstwa*. Kielce: Wyższa Szkoła Umiejętności im. Stanisława Staszica.
- Hejwowski, Krzysztof (2004) *Kognitywno-komunikacyjna teoria przekładu*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Kleiber, Georges (2007) „Sur le rôle cognitif des noms propres”. *Cahiers de Lexicologie*, 91; 153–167.
- Kosyl, Czesław (1992) *Nazwy własne w prozie Jarosława Iwaszkiewicza*. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.
- Kosyl, Czesław (1993) „Główne nurty nazewnictwa literackiego”. [W:] Maria Biolik (red.) *Onomastyka literacka*. Olsztyn: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej; 67–100.
- Kosyl, Czesław (1993) „Nazwy osobowe”. [W:] Jerzy Bartmiński (red.) *Encyklopedia kultury polskiej XX wieku*. Wrocław: Wiedza o kulturze; 423–437.
- Leroy, Sarah (2004) *Le nom propre en français*. Paris: Ophrys.

- Łukasiewicz, Małgorzata (2017) *Pięć razy o przekładzie*. Kraków-Gdańsk: Karakter, Instytut Kultury Miejskiej.
- Pilch, Jerzy (2000) *Pod Mocnym Aniołem*. Kraków: Wydawnictwo Literackie.
- Pilch, Jerzy (2003) *Sous l'aile d'un ange*. (tłum.) Laurence Dyèvre. Paris: Noir sur Blanc.
- Pilch, Jerzy (2009) *The Mighty Angel*. (tłum.) Bill Johnston. Rochester: Open Letter.
- Salich, Hanna (2012) „Problemy tłumaczeniowe związane z przekładem neologizmów autorskich. Wroniec Jacka Dukaja – analiza tekstu oryginału”. [W:] Roman Lewicki (red.) *Przekład, język, kultura III*. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej; 49–60.
- Święch, Jerzy (1997) „Przekład na warsztacie badacza literatury”. [W:] *Przekład literacki. Teoria. Historia. Współczesność*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN; 51–66.
- Wronicz, Jadwiga (2010) *Gwarowy Słownik Śląska Cieszyńskiego*. Ustroń: Galeria „Na Gojach”.
- Zaleska, Zofia (2015) *Przejęzyczenie. Rozmowy o przekładzie*. Wołowiec: Wydawnictwo Czarne.
- Notatki z rozmowy z Jerzym Pilchem, 17.11.2017.